

TRAGIKUS MENEKÜLÉS

FLORIKA ŠTEFAN: Utočišta.
Matica srpska, Novi Sad, 1973.

Florika Štefan csaknem huszonöt éves jellembete költészetünkben igen termékenynek bizonyult. Az eredmény tizenkét verseskötet: *Cintecul tineretu*, 1949; *Lacrimi și raze*, 1953; *Moje godine* (románul) 1955; *Tako sam se rodila*, 1956; *Zatvoren u svet* (szerbhorvátul) 1958; *Tetten ért bánat* (magyar fordításban) 1961; *Dozvolite suncu*, 1962; *Treća žena*, 1962; *Glasovi i sudbine*, 1966; *Do ovih i poslednjih dana*, 1968; *Mesto za ljubav*, 1971; továbbá a szerbhorvát nyelven mostanában megjelent *Utočišta (Menedék)*. A felsorolt művek termékeny költőegyéniségre vallanak.

Függetlenül attól, hogy milyen fogadtatásban részesült eddigi költői munkássága és ennek alapján milyen volt az arra irányuló jóslat, mit alkothat és miről daltol majd még, a legutóbb megjelent *Utočišta* című munkája bizonyos meglepetést jelent. Olyan kellemes meglepetést, amelyet csak jó könyv kelthet az olvasóban. Még azokban is, akik kevésbé fogékonyak a lírai értékek iránt. Megnyugtatólag hat a kötetből áradó hangulat, megszabadít bennünket a kínzó bizonytalanságtól, a szorongástól, a büntudattól, egyszerűval mindattól, ami az életben történhet velünk. A kellemetlen élményt jelentő sokféle irodalmi termékekkel, alkotással szembeállítva még inkább érezzük Florika Štefan legújabb kötetének lélekemelő hatását.

Már korábban megjelent verseiről is feltételeztük, hogy azok egyénisége, lelkivilága legintimebb forrásai-ból fakadnak. Legújabb könyve még jobban meggyőz bennünket a feltételezés bizonyosságáról. Az *Utočišta* hetvenhárom versében kiforrott, lehiggadt és kristályosult a korábbi, szinte viharos érzelmi líra, csillapodott a sajátosan szenvedélyes hangnem, az olykor öncélúnak tetsző tragikus életigenlés.

A három versciklus — *A jesen pozna je*, *Uspavanka*, *Do pepela* — a költő erőteljes alkotóképességét bizonyítja. Három ciklus, ugyanennyi bűvös kör, amelyeknek uralkodó hangulata a kísértő szomorúság, az emberi mulandóság mindentűtt jelenvaló élményének sorozatos átélése, a szenvedés és szerencsétlenség megsejtése.

A ciklusok, habár mindegyik önálló témakört ölel fel és az érzékiséget, az anyai szeretetet és általában a költő világszemléletét örökíti meg, egységesen érzékeltetik azt a tragikus viszonyulást, amelyre a köznapai élet szenzációja készíti a költőt. Ez a tragédia, a sokféle átélt események összessége, a kiváló költőegyéniség tolmácsolásában univerzális emberi jelleget ölt. Azok számára, akik ismerik Florika Štefan életkörülményeinek egyes mozzanatait, költészete sötét alaptónusából arra következtetnek, hogy misztikus látónoki képességgel még szembe a jövőendő szenvedésekkel, ami nem egyedülálló jelenség a költők esetében. Az előérzettel összefüggő jelenségek és körülmények vizsgálata, amely a költő lényegének és szerepének tanulmányozására irányul, mindig zavarba ejt, ment a kutató elme megtorpan a költői természet és általában az emberi lélek titkait őrző bástyafalak előtt. Vajon véletlenül, előérzettel, az emberi képességek számunkra még ismeretlen megnyilvánulásával állunk-e szembe, biofizikai adottságokkal, avagy olyasvalammal, amit szavakkal még nem fejezhetünk ki?

A *Do pepela (Porig sújtva)* című ciklus majd minden verse bizonyos megsejtést tartalmaz (ha ezek egyáltalán csak sejtelmek), amely így nyilvánul meg:

*Moj jauk iz dubine niko ne čuje,
Svi će se otisnuti u proleće, u maj,
a ja ću tek da slutim pčele, kako
[zuje.]*

(Mély jajdulásom senki se hallja.
Mindenki távozik tavaszi, májusi
[tájakra,
s én csak sejtem, hogy döngicsélnek
[a méhek.)

U opštem gluvilu stvari i časovi će
[da kasne.
Jedino smrt neće. Osećam tren
[potpunog odvajanja.

(A dolgok egyhangú zajlásában az
[órák is késnek majd.
Csak a halál nem. Érzem a teljes
[elválás pillanatát.)

Najzad odlazim. Došao je red i na
[mene.
(Távozom hát végül. Most már rám
[került a sor.)

Odjednom sam čudnom tišinom
[okružena.
Srce kao da je prestalo da kuca.
Nisam više ni vesela, ni potištena.
Pribrano u sebe zatvaram poslednji
[zrak sunca.

(Oly csodás csend övez most
[hirtelenében,
mintha már nem is dobogna a szívem.
Se vidám, sem szomorú nem vagyok
[már,
csak higgadt, s amit magamba zárok,
[az utolsó napsugár.)

Šta da kažem ljubavi i životu — na
[koncu,
kad sve napuštam, a bili su mi jedini
[dom?

(Mit mondjak végezetül a
[szerelemnek, az életnek
most, hogy mindent elhagyok, s
[egyedüli otthonom volt?)

Poslednji put jutarnjim vazduhom
[punim pluća
(Utoljára áramlik tudómba a
[reggeli levegő)

Egyszerűen nem tudom, hol kel-
lene félbehagynom azoknak a so-
roknak, hangulatképeknek az idézé-
sét, amelyekről úgy vélem, hogy ak-
koriban íródtak, amikor a költő
szembenézett a betegség rideg tényé-
vel. Mindez úgy hatott, mint az ese-
mények fekete futára, előhírnöke.

Azokban a szomorúság hírhozója,
a vallomások egyetemesességéből íté-
lve, imitt-amott felhagy a látnoki be-
széddel. A hangja biztonságosabbá
válik, a mondanivalója általános jel-
leget ölt, s habár ilyenkor is a mu-
landóságot érzékelteti, az is nyilván-
való, hogy a könyv lényegében nem
a csüggedés és megalkuvás, hanem az
ellenállás és szembeszegülés lélektan-
i szükségszerűségét sugallmazza. A
költőnő szinte férfiasan szilárd és
határozott, és még a legválóságosabb
helyzetben, a csüggedés pillanatai-
ban, a »sülket magány« óráiban, a
»feneketlen szakadék« szélén is azt
állítja, hogy: »a kétségbeesés sehova
se vezet«, továbbá, hogy az egyedüli
és valamirevaló emberi cselekedet a
harc a világgal és önmagunkkal »az
utolsó lehetetlig«.

Elszántság és életerő nyilvánul
meg az olyan versszakokban is, ame-
lyekben a »viaszsápadt ihálál« és a
»baljós sejtetem« hangulatát varáz-
solja élénk. Csodálatra méltó kitar-
tást és ellenállást tanúsít a pusztító
erőkkel és a baljós sejtelmekkel
szemben:

U pomračenom umu ostaće da zrače
reći ljubavi i sunce nad zelenim
[poljima.

(A sötétülő elmében csak a szerelmet
[sugárzó
szavak fénylenek és a nap a zöld
[mezők felett.)

U meni se očaj sa neposustalom
[mišlju bori

(A kétségbeesés küzd bennem a
[legyőzhetetlen gondolattal)

A Menedék szerzőjének bátor, hu-
mánus magatartása még a vívódások
és gyötrelmek közepette is erőteljes
hatást gyakorol, annál is inkább, mert
a kötet hangulatképei, tragikus
életrajzi leírást örökítenek meg, nem
pedig valamiféle jellemingadozást,
megtorpanást. A kötetet olvasva
meggyőződhetünk afelől is, hogy az
Utočišta Florika Štefan egyik leg-
sikerültebb műve, sőt az idej verses-
kiadványok egyik legjobbjának Vajda-
ságban.

RADOVAN ŽDRALE
(Fordította: Almási Tibor)